

Sınır Güvenliği Paradigmalarının Değişimi Ekseninde Türkiye'nin Sınır Güvenliği

K. Betül Biçen Gören*

Özet: Ulus devletlerin egemenlik haklarını belirlediği sınırlar, savaşlar veya uluslararası antlaşmalar yoluyla çizilmektedir. Sınırlar ulus devletlerin kurucu unsurları olması nedeniyle yeni koşullar etrafında önemini artırmaktadır. Sınır güvenliğinin sağlanması noktasında geleneksel araçların yetersiz kalması, sınırın sadece korunması gereken bir hat olmasının ötesine geçmesine ve yeni yöntemlere duyulan ihtiyaçların artmasına neden olmaktadır. Tehditleri durdurmak için coğrafi olarak sabit ve güçlendirilmiş sınır hattının aşılmasıyla birlikte devlet dışı aktörlerin de sınır güvenliğine etkileri gündeme gelmektedir. Çalışma kapsamında sınır güvenliği kavramında yaşanan dönüşümün teknolojik gelişmeler ekseninde yeni sınır güvenliği anlayışına etkileri Türkiye örneği üzerinden değerlendirilmektedir. Bu çalışma Türkiye'nin yeni sınır güvenliği anlayışının sadece sert güce dayalı dar bir perspektiften değil siyasi, sosyal ve toplumsal güvenliği de içerisine alan geniş bir perspektiften sınır güvenliğine yönelik politikalar yürüttüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmada Türkiye'nin sınır güvenliği çerçevesinde gerçekleştirmiş olduğu savunma sanayi alanındaki millileştirme hareketinin etkileri üzerinde durularak Türkiye'nin akıllı sınır güvenlik sistemleriyle yeni sınır güvenliği anlayışına yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Güvenlik Sistemi, Sınır Güvenliği, Sınır Güvenliği Yönetimi, Türkiye'nin Sınır güvenliği Anlayışı, Yeni Sınır Güvenliği Anlayışı.

---

* Dr. Araştırma Görevlisi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Ana Bilim Dalı, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1145-7642, betulbicen@hotmail.com

On the Axis of Change of Border Security Paradigms Turkey's Border Security

K. Betül Biçen Gören

Abstract: The borders on which nation states determine their sovereign rights are drawn through wars or international treaties. Borders increase their importance around new conditions as they are the constituent elements of nation states. The inadequacy of traditional means at the point of ensuring border security causes the border to go beyond being just a line to be protected and increase the need for new methods. With the crossing of the geographically fixed and strengthened border line to stop the threats, the effects of non-state actors on border security come to the fore. Within the scope of the study, the effects of the transformation in the concept of border security on the new understanding of border security on the axis of technological developments are evaluated through the example of Turkey. This study reveals that Turkey's new understanding of border security carries out policies for border security not only from a narrow perspective based on hard power, but also from a broad perspective that includes political, social and social security. In addition, the study focuses on the effects of the nationalization movement in the defense industry, which Turkey has carried out within the framework of border security, and includes Turkey's new border security understanding with smart border security systems. In this context, Turkey prevents terrorist activities that may occur within its borders by organizing cross-border operations due to the deterrent function of border security.

Keywords: Intelligent Security System, Border Security, Border Security Management, Turkey's Border Security Concept, New Border Security Concept.

Giriş

Uluslararası güvenliğin en temel sorunlarından olan terörizm, etnik çatışma, göç ve mülteci krizi konularının kesişim noktasında sınır güvenliği kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede kavramın çok boyutlu ve disiplinlerarası değerlendirilmesi gerekmektedir. Ulus devletlerin egemenlik haklarını belirlediği sınırlar, savaşlar veya uluslararası antlaşmalar yoluyla çizilmektedir. 1648 Westfalya Antlaşmasına dayanan sınır antlaşmaları, I.ve II. Dünya Savaşı sonrası yeniden gündeme gelmiştir (Sander, 1989, s. 111). Ancak sınırlar, iki kutuplu dünya düzeninde siyasi ve ideolojik kamplaşmanın sembolü olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında ise bağımsızlığını kazanan devletler ve aralarında çıkan sınır çatışmaları, sınır güvenliği konusunu gündeme getirmektedir.

Küreselleşme, açık veya görece kolaylıkla aşılabilecek sınırlarla ilişkilidir. Küresel üretim araçlarının ve bilginin artan karşılıklı bağımlılığı, üretim ve ticaretin nasıl koordine edileceğine ilişkin soruları gündeme getirmektedir. Bununla birlikte sınır güvenliği noktasında verilen yetkilerin genişlemesi, bu yetkileri ellerinde bulunduranların hesap verilebilirliğinin önemini ortaya çıkarmaktadır. İnsanların, malların ve sermayenin ulus ötesi hareketleri, ulusal ve küresel gündemlerde önemli güvenlik politikası hâline gelmektedir. Bu çalışma da sınır güvenliği kavramının, her geçen gün önemini artırdığını ve değişen dünya düzeni ile gelişen teknolojik şartların sınır güvenliği noktasında devlet merkezli anlayışın gelişmesine sebep olduğunu vurgulamaktadır. Geleneksel araçların sınır güvenliğini sağlama noktasında yetersiz kalması, sınırın sadece korunması gereken bir hat olmanın ötesine geçmesi, yeni yöntemlere duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Bu çalışma yeni sınır güvenliği anlayışının, tehditleri durdurmak için coğrafi olarak sabit ve güçlendirilmiş sınır hattının aşılmasıyla ve tehditlerin belirsiz olması nedeniyle devlet dışı aktörlerin de sınır güvenliğine etkilerini gündeme getirmektedir. Ancak hâlâ devletin başat rolünü vurgulamakta ve sınırsız dünya söylemlerini gerçek dışı bulmaktadır. Coğrafi, siyasi ve sosyolojik alanları içine alan sınır kavramı disiplinlerarası çalışmalar arasında önemini artırmaktadır. Çalışma kapsamında sınır güvenliği kavramında yaşanan dönüşüm ve teknolojik gelişmelerin sınır güvenliği anlayışına etkilerine yer verilmiştir. İlk kısımda sınır güvenliği kavramı teorik çerçevede incelenmiş olup geleneksel sınır güvenliği anlayışı tanımlanmıştır. Ardından değişen şartların ve gelişen teknolojinin etkisiyle sınır güvenliği anlayışında meydana gelen farklılıklar incelenmiştir.

Makalenin ikinci kısmında sınır güvenliğini etkileyen unsurlara yer verilmiştir. Sınırsız dünya söylemi ve etkileri değerlendirilmiş olup, tüm değişimlere rağmen sınırlara verilen önemin arttığı sonucuna varılmıştır. Ancak devletin tek hegemon olma konumunun zayıfladığına ve ulus ötesi aktörlerin etkisinin varlığına da dikkat çekilmiştir. Son bölümde yeni sınır güvenliği anlayışı Türkiye örneği üzerinden aktarılmaktadır. Türkiye'nin sınır güvenliğini sağlayabilmek

adına geliştirdiği yazılım ve araçları yerli mühendislerce üretilmektedir. Böylece Türkiye ulusal güvenliğini sağlamada dışa olan bağımlılığını azaltmaktadır. Aynı zamanda Türkiye sınır güvenliğinin caydırıcı fonksiyonu gereği sınır ötesi harekâtlar düzenleyerek sınırları içerisinde oluşabilecek terör faaliyetlerine engel olmaktadır. Türkiye'nin sınır güvenliği anlayışı çok faktörlü ve çok boyutlu politikaları içermektedir.

Kavramsal Çerçeve: Sınır Güvenliği

Sınır, “bir devletin ülkesel egemenlik haklarını kullandığı toprak parçasını diğerinden ayıran varsayım çizgisi” olarak tanımlanabilir (Sönmezoğlu, 1992, s. 583). Devletin gücü özellikle sınırların güvenliği ile doğru orantılı olarak görülmektedir. Devletlerin egemenliklerinin uç noktaları olan sınırların kontrolü ve güvenliği devletin egemenliğinin kurucu unsurları arasındadır. Sınırların güvenliği mekânsal olarak çatışmaların engellenmesini içerse de aynı zamanda halkların, dinlerin ve ticaretin etkileşim yeri olması nedeniyle önem taşımaktadır (Akengin, 2010, s. 6). Sınırlar sadece güvenlik perspektifinden değil çok boyutlu bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

Sınırlar ulus devletlerin kurucu unsurları olması nedeniyle yeni koşullar etrafında önemini artırmaktadır (Deniz, 2020: 236). Sovyet imparatorluğunun çöküşü ile birlikte bağımsızlığına kavuşan ülkelerin sınırlarının belirlenmesi, sınır kavramının yeniden ön plana çıkmasına neden olmaktadır (Agnew, 2008, s.175). Ayrıca sınırların çizimi sırasında ekonomik kaynakların paylaşımı, enerji kaynaklarının kontrolü gibi stratejik çıkarlar da gözetilmelidir. Bu faktörler, sınırların belirlenmesi sürecindeki müzakereleri daha karmaşık hale getirmiştir.

Ulus-devletlerin gelişiminde önemli bir argüman olarak kullanılan sınırlar, ulusal kimliğin ve kültürün önemli bir göstergesidir. Bu çerçevede modern devletlerin kuruluşu itibarıyla önemini artıran sınırların tarihsel analizi küreselleşen devlet sisteminde belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle devletlerin bölgesel olarak güvenliklerini sağlamlaştırmalarının ardından gerçek güçleri ortaya çıkmaktadır (Baud ve Schendel, 1997, s.214). Sınırlar, ulusal kimlik, kültür ve güvenlik gibi faktörlerin belirleyicisi olmuştur. Ancak, küreselleşme ve uluslararası ilişkilerin karmaşıklığı, sınırların işlevini değiştirmiş ve devletler arası ilişkilerde yeni dinamiklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu nedenle, sınırların rolü ve anlamı sürekli olarak yeniden değerlendirilmeli ve uluslararası toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlamalıdır.

Bilgi ve güç arasındaki araçsallık coğrafi yöntem ve söylem noktasında birbirleriyle ilişkilidir. Hauber; siyasi bölünmelerin coğrafyanın temeli olarak kalması gerektiğini, aksi takdirde ise bu bölünmelerin sadece tersine çevrilmiş bir düzenden kaynaklanacak bozukluk olacağını söylemektedir (Steinberg, 2009, s.468). Sınırların oluşturulmasında tarihi ve kültürel kabulün bulunmadığı durumlarda yaşanan jeoekonomik ve jeokültürel parçalanmışlıklar süregelen çatışmaların alt

yapısını oluşturmaktadır. Sınırlar kültürler, topluluklar ve değer sistemleri arasındaki ayrım çizgisidir. Rakip topluluklar, eninde sonunda çatışacakları değer sistemlerini veya kurallarını genişletmeye çalışmaktadır. Sınır çatışmaları, siyasi düzenlemenin uygun kapsamı ve ölçüğü üzerindeki güç mücadeleleridir. Yetki tahsisine ilişkin çatışmalar, yatay ve dikey unsurları içermektedir. Güç ve otoritenin yatay ve dikey olarak yeniden tahsisi, temelde siyasi ve sınır çatışmalarının sonuçları genellikle ülkenin göreceli güçleri tarafından belirlenmektedir (Hudson, 1998, s. 90). Mevcut sınır güvenliğine bakışın çok boyutlu ve disiplinler arası bir yaklaşımı gerektirdiği açıktır.

Normların ve düzenlemelerin herhangi bir biçimsel değişim sürecinden geçmesi için zeminde sınır ötesi etkileşim seviyelerinde artış gerekmektedir. Çoğu sınır çalışması, hükümet, sınırın statüsü ve bununla bağlantılı yönetim mekanizmalarını dayatmaktadır. Bu durum kısmen, devletlerin bölgeselliğine atfedilen kontrol işlevinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle hükümetler, sınırların kontrolünden vazgeçme konusunda isteksizdir. Dışarıdan (küreselleşme) veya aşağıdan (yerelleşme) baskısı bulunmaktadır (Newman,2003, s. 25). Günlük uygulamalarından kaynaklanan değişim çerçevesinde aşağıdan yukarıya sürecinin incelenmesi gerekmektedir.

Sınırların incelenmesi noktasında tek bir analitik çerçeveden bakılması konunun yeterince incelenememesine yol açmaktadır. Sınırların hem coğrafi açıdan hem de mekânsal ölçekler açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir sınırın özü, “benliği” diğerinden ayırmaktır. Bir sınırın temel işlevi, bir bariyer görevi görerek “biz içeridekileri” dışardan korumaktır. Sınırların bariyer işlevi, içeridekileri uyuşturucu, göçmen işgücü, pazardaki rekabet gibi diğer “zararlı” unsurlardan da korurken, kültürel sınırlar, çoğunluğun hegemonik pratikleriyle bağdaşmayan değerlerin sızmasına karşı koruma sağlamaktadır (Newman,2003, s.13-25).

Devletin ulusal bir topluluk olarak kurulması jeopolitik bir eylemdir. Dışarıyla bir sınır oluşturmayı ve farklı yerleri tek bir iç mekâna dönüştürmeyi içermektedir. Ulus-mekân ve ulus-zaman yaratmak için oluşturulan eylem toplulukları, ulus-mekânın homojenleşmesini sağlamaktadır (Ó Tuathail, 1998, s. 21). Bu çerçevede ulusların sınırlarla birbirinden keskin bir şekilde ayrılması, modern devletin “biz ve öteki” ayrımını ortaya koymaktadır (Alesina ve Reich, 2015, s.7). Ulus devlet inşası, bölge üzerindeki “kontrol” fonksiyonuna dayalı sınır ötesi dinamikleri şekillendirmektedir. Aynı zamanda devletin meşruiyet sistemi aracılığıyla hükümetin egemenliğini tanımladığı sürece devam eden bir süreçtir. Bununla birlikte belirli bir kültür, dil, gelenekler, vb. tarafından diğerlerinden farklılaşmak için belirlenen bir “ulus duygusu” inşası bulunmaktadır (Linz, 1993, s.357). Sınır ötesi bölge, iki veya daha fazla ulus devletin karşılaştığı fiziksel alan olarak farklı meşruiyetlerin, hükümet sistemlerinin ve kimliklerin buluşmasını temsil etmektedir. Sınırın diğer tarafı hakkındaki algılar “bilinmeyen” korkusuyla veya ülkeler arasında milliyeti veya hiyerarşiyi güçlendirme ihtiyacı ile eklenen yabancı düş-

manlığı yaratılarak sınırı, temelli bir savunma mekanizmasına dönüştürmektedir (Villanueva, Kidokoro, Seta, 2021, s. 45).

1648 Westphalia Anlaşmasıyla sınırlar uluslararası düzeyde tanımlanmış olup sınır güvenliği konusu ön plana çıkmaktadır (Boucher vd., 2014, s.196). Devletlerin sömürge yarışına girdiği o dönemde sınır sorunları daha da önemli hâle gelmektedir. Siyasi sınırların genişliğinin devletin gücünü artıracakını öne süren teorisyenlere Ratzel ve Kjellen örnek olarak verilebilir. Ratzel, devletin kenar organı olarak belirlediği sınırı, devletin gücünün göstergesi olarak nitelendirmekteyken Kjellen ise devletin özelliklerini içinde bulunduğu çevreden alan coğrafi bir organizma olarak nitelendirmiş ve amacın canlı varlığın sürekli güçlü olmasını sağlamak olduğuna vurgu yaparak jeopolitik kavramını ortaya atan ilk isim olmuştur (Taylor, 1985, s. 50).

Jeopolitik söylem; politikacılar, medya ve kitle kültürü tarafından oluşturulmaktadır. Faaliyetini meşrulaştırmak için, hükümetin mümkün olan en geniş kapsamda eşleşmesi için 'yüksek' ve 'düşük' jeopolitiğe ihtiyacı bulunmaktadır. Yüksek jeopolitik, devletin eylemlerini uluslararası düzeyde temellendirmek ve haklı çıkarmak için ihtiyaç duyulan alandır. 'Yüksek' jeopolitik dünya düzeni, uluslararası ilişkilerin yapısı gibi stratejik, genel sorunların çalışmalarını ilgilendirmektedir. Söylemi; ülkenin dünyadaki yeri, uluslararası sınırlar sistemi ile ilişkilidir. Düşük jeopolitik; medyada, reklamlarda, sinemada yer alan jeopolitik kavramlar, semboller ve imgelerdir (Kolossoy, 2005, s. 615). Sınırlar kimliklerin ifade edilmesi noktasında da önem taşımaktadır.

Sınırlar kendi coğrafi gerçekliklerini oluşturmaktadır. Sınırların yapay veya doğal olması, sınırların etnik grubu ayırması, ülkenin sosyo-ekonomik refahını etkilemektedir. Bu çerçevede yapay sınırların ülkenin yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Özellikle Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde meydana gelen savaş ve çatışmalar bu duruma örnek gösterilmektedir (Deniz, 2020, s. 240). Siyasi sınırın yapay olarak çizildiği ve halkın dini, etnik ve sosyal yapıları dikkate alınmadan çizilen sınırlar yüzyıllardır devam eden etnik ve aile bağlarını zedelediği gibi çok boyutlu ilişkilerin varlığını da yok saymaktadır. Bu durumdan sınır güvenliği olumsuz etkilendiği gibi terör örgütlerinin bölgedeki eli güçlenmektedir.

Sınır bölgesinde daha az insan varsa ve ekonomik faaliyet daha zayıfsa sınır ötesi akışların kontrolü daha kolaydır. Ancak çatışmaların yoğun olduğu bölgelerde göçmenlerin, teröristlerin ve uyuşturucunun giriş kapısı olarak görülmesi sınırın güvenlik sorunu olarak düşünülmesine yol açmaktadır. Bu noktada sınır güvenliği kavramı ön plana çıkmaktadır.

Geleneksel Sınır Güvenliği

Devletlerin jeopolitik sınırları egemenlik ve yetki alanlarını belirlemektedir. Geleneksel güvenlik anlayışında sınır güvenliğinin sağlanması, somut ve görülebilen çizginin düşman tarafından geçilmesini önlemek olarak tanımlanmaktadır. Realist ve neorealist yaklaşımlar anarşik sistem gereği diğer devletleri tehdidin kaynağı olarak algılamakta ve sınırları da bu tehditten korunmanın aracı olarak görmektedir. Sınırlar askeri bölgeler olarak görülmektedir ve sınır güvenliğinin caydırıcı olması gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Altınpınar, 2018, s.74). Geleneksel sınır güvenliği politikaları genellikle sınır tehditlerinin askeri veya güvenlik yönlerini ele alarak, önce ulusal güvenlik kaygılarına öncelik verir. Bu tehditler, saldırılar, terörizm, sınır ihlalleri, kaçakçılık ve organize suç gibi unsurları içermektedir. Geleneksel sınır güvenliği politikaları genellikle sınır noktalarında artan güvenlik, artan askeri mevcudiyet ve sınır bölgelerinde güç kullanımını içerir.

Devlet kendi fiziksel mekânı olan sınırlarının içerisinde mutlak egemenliğe sahiptir. Bu sınırlar aynı zamanda toplumun sınırlarını oluşturduğu gibi iç ve dış ayrımı yapılarak oluşturulan bağımsız alanları da tanımlamaktadır (Agnew,1998, s.51). Geleneksel yaklaşımın özelliklerinden biri, devlet sınırlarının güvenliğine yönelik olası sorunları önceden görme ve önleme başarısıdır. Güvenlik çiti olarak sınır kavramı, genel olarak devletin güvenlikleştirilmesine dayanmaktadır. Ayrıca, sınır bölgelerinin güvenlik çıkarlarının bir bütün olarak devletinkine benzer olduğu düşünülmektedir. Jeoekonomi, jeopolitikle ilişkilidir. Bir yandan siyasi söylem başlatabilen siyasi liderler, bir sınır bölgesine özgü bölgesel veya yerel bir sorunu 'jeopolitik' bir soruna ve ulusal güvenliğe yönelik bir tehdide dönüştürebilirler (Kolossoy, 2005, s. 614).

Somut bir sınırın güvenlik algısı; sembolik rolüne, tarihi geleneklerine, imajına ve çağdaş söylemine bağlıdır. Devlet sınırlarının ulusal güvenlikteki rolüne ilişkin geleneksel anlayış, öncelikle askeri tehdidin önlenmesine dayanmaktadır. Bu nedenle sınır bölgeleri özel bir rejime sahip askerileştirilmiş bölgeler hâline gelmektedir (Kolossoy, 2005, s. 615).

Geleneksel sınır güvenliği anlayışında öncelikli olarak toplum değil devlet korunmaktadır. Devletin sınır güvenliğini sağlama ulusal güvenlik konusu olarak kabul edilmektedir ve büyük önem taşımaktadır. Ancak sınır güvenliğini sağlama noktasında iç ve dış ayrımının muğlaklaşması sınırların geleneksel araçlarla korunmasını zorlaştırmaktadır (Boucher vd., 2014, s.96). Bu çerçevede geleneksel yöntemlerin yanı sıra, sürekli sınır uçuşu gerçekleştiren hava araçları, uydu görüntüleri ve yapay zekâ uygulamaları kullanılmaya başlanmıştır. Değişen konjonktüre uyum sağlayan teknolojik gelişmelerin yanı sıra sosyal, siyasi ve ekonomik gelişmeler geleneksel sınır güvenliği anlayışında değişikliklere neden olmaktadır.

Sınır ötesi yönetim, farklı aktörlerin sahip oldukları kontrol derecelerinin, etkileyebilecekleri güç türünü nasıl ürettiğini anlamak için kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Bu kavramsal çerçeve, sınır bölgelerinde faaliyet gösteren aktörlerin çıkarları, ihtiyaçları ve diğer faktörleri göz önünde bulundurarak, güçlerini nasıl kullanabileceklerini açıklamaktadır (Villanueva vd, 2021, s. 7). Bu süreçte, farklı aktörler arasındaki ilişkiler, paydaşların ölçek farkına ve bölgesel güce dayalı olarak, kendi hedeflerine ulaşmak için güçlerini artırmaya çalıştıklarını gösterir. Bu paydaşlar, ilişkilerini araçsallaştırarak, işbirlikleri kurarak veya karşılıklı yarar sağlamak için ortak hedefler belirleyerek ilerlerler. Sınır ötesi yönetim, aktörlerin birlikte çalışabileceği uyumlu eklemlemelerin, işbirliklerinin ve ortak hedeflerin oluşturulabileceğini ifade etmektedir (Villanueva vd, 2021, s. 7). Bu çerçevede tarafların çıkarlarının uyumlu hale getirilmesi ve ortak bir anlayışın oluşturulması önemlidir. Böylece, paydaşlar birbirleriyle işbirliği yapabilir, ortak hedefler için çaba sarf edebilir ve karşılıklı yarar sağlayabilirler.

Geleneksel sınır güvenliği anlayışından üç temel noktada ayrılan yeni sınır güvenliği anlayışı, öncelikle tehditleri durdurmak için coğrafi olarak sabit ve güçlendirilmiş sınır hattına dayanılması anlayışına karşı çıkmaktadır. Çünkü küreselleşmeyle birlikte tehditler yalnızca somut sınır hatlarının korunmasıyla durdurulamamaktadır. Yeni tehditler belirsiz ve tek merkezden idare edilmeyen şekilde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca geleneksel sınır güvenliğinin aksine yalnızca devleti merkeze alan bakış açısının yerine toplumu ve bireyi de önceleyen bir anlayış geliştirmektedir. Son olarak da tehdit kaynağı olarak devletlerin yanında devlet dışı aktörlerin varlığını da kabul ederek düşmanın engellenmesi noktasında yalnızca coğrafi bir sınırlamanın yeterli olamayacağı üzerinde durulmaktadır (Kolossoy, 2005, s. 623).

Yeni güvenlik anlayışında, geleneksel anlayışın aksine iç ve dış güvenliğin birbirleriyle bağlantılı olduğu, böylece sınırların ötesinde bazı bölgelerin de sanki ülke sınırları içindeymiş gibi güvenlik uygulamalarının konusu olduğu savunulmaktadır. Nihayet tehdidin kaynağı içeride mi yoksa dışarıda mı tartışması da anlamını yitirmiştir. Sınır ötesi harekâtların önünü açan bu yaklaşım devletin güvenliğini sağlamak için sınırların ötesinde meydana gelen olaylara müdahale edilebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye sınır ötesi harekâtlar düzenleyerek sınırlarının dışında kurulmak istenen terör devletinin unsurlarını ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Bölgede devlet otoritesinin sarsılmış olması yalnızca güvenlik boyutunda değil eğitim sağlık gibi alanlarda da düzen arayışını ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin sınır güvenliği politikası çok boyutlu ve çok aktörlü bir yapıya sahip olmaktadır.

Özel aktörleri düzenleyici aktörlere dönüştüren yetki devri stratejileri, sınır güvenliğinde maliyet etkinliği ve piyasa mantığını da beraberinde getirmektedir. İster kamu veya özel güvenlik uzmanları, polis memurları, göçmenlik bürokratları, askerler, sınır muhafızları, gümrük memurları ve hatta diplomatlar olsun, bu aktörlerin her biri sınırların güvenliğinin sağlanmasında yer almaktadır.

Sınır güvenliği kendi standartları, özel düzenlemeleri ve siyasi menfaatleri ile ayırt edilen, hızla dönüşen kurumsal alanlarda gelişim göstermektedir (Boucher vd.,2014, s.200).

Sınırların savunulmasına yönelik sistematik bir yaklaşım geliştirilmektedir. Bu yaklaşım, ulusal güvenliğin sadece sınırlarda değil, ülke topraklarının tamamında savunulmasını gerektiği üzerinedir. Yasadışı göç ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede, sınırda savunma önlemlerine indirgenerek başarı sağlanamaz. Bu noktada uluslararası deneyimler, uyuşturucu trafiğinin yalnızca yüzde 5-10'unun sınırda yakalanabildiği ve geri kalanın ise resmi sınır geçiş noktalarından geçtiğini göstermektedir. "Sınır alanı" kavramı artık yalnızca sınır boyunca olan alanı değil, aynı zamanda iç bölgeleri de kapsamaktadır. Ulaşımın, uluslararası ticaretin ve iletişimin gelişimi, örneğin uluslararası havalimanları ve özel gümrükler veya serbest ekonomik bölgeler çevresinde sınırlar yaratır. Ülke sınırı artık yalnızca ülke topraklarının ve karasularının sınırlarını belirleyen bir çizgiden ibaret değildir (Kolossoy, 2005, s. 617). Sınır geçiş noktalarında yapılan kontroller artık yalnızca jeopolitik sınırlarda gerçekleşmemektedir. Uygulanan uzaktan kontrol yöntemi veya sıralı sınır uygulamaları ön alıcı sınır güvenlik anlayışına örnek olabilir niteliktedir.

Artan siyasi istikrarsızlıklar ve uluslararası göç, sınır güvenliği noktasında önemli bir sorun oluşturmaktadır. Fiziksel sınırların önemini hâlen korumasıyla birlikte, teknolojik gelişmeler ile donatılan akıllı sınırlar konusu ön plana çıkmaktadır (Baysal vd., 2019, s.1225).

Sınır Güvenliğini Etkileyen Unsurlar

Sınır çalışmaları hızla genişleyen disiplinler arası bir alandır. Bu kapsamda incelendiğinde ilk olarak Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla sınırların nicel olarak sayısının arttığı ve yeni sınır sorunlarının ortaya çıktığı görülmektedir. İkincil olarak küreselleşmenin etkisiyle sınırların işlevleri hızla değişmektedir. Ülkeler içindeki bölgesel zıtlıklar derinleşmekte ve iç sınır bariyer işlevlerinin büyümesine neden olmaktadır. Böylece siyasi (uluslararası) ve idari (iç) ayırım çizgileri arasındaki fark bulanıklaşmaktadır (Prescott, 1965, s. 34). Sınır güvenliğini etkileyen unsurlar olarak sınırsız dünya söylemleri, sınır güvenliği yönetimi ve bölgesel güvenlik bağlamında sınır güvenliği olarak çalışmada yer almaktadır.

Sınırsız Dünya Söylemleri

Dünya sınırlar sistemi, tek çizgilerden çoklu sınırlara ve fiziksel kesin olarak ayrılmış çizgilerden kültürel sınırlara, yüksek engellerden etkileşim hatlarına doğru evrilmektedir. Sınırsız bir dünya hakkındaki söylem yalnızca barışçıl, "bütünleştirici", açık ve uluslararası kabul görmüş sınırlarla ilgilidir (Paasi, 2005, s. 818). Ancak siyasi sınır, entegrasyon süreçlerinin özellikle ilerlemiş olduğu bölgelerde

bile önemli bir engel olmaya devam etmektedir. Siyasi, idari ve kültürel sınırlar tek, bütünsel ve hiyerarşik olarak organize edilmiş bir sosyal sistemi oluşturmaktadır (Kolossoy, 2005, s. 615). Bu çerçevede post modern yaklaşımlar, küreselleşmenin yeni boyutlarını ortaya çıkarmaktadır. Ekonomik değişimlerin küreselleşmesi, uluslararası göç, sınır alanları ve ulusal güvenlik kavramları arasındaki ilişkilerin analizine yardımcı olmaktadır.

Küreselleşmenin derin etkileri, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki meydana gelen büyük dönüşümler, sınır güvenliği kavramında değişimlere neden olmaktadır (Balibar, 2005). Ancak, vurguda bir değişiklik söz konusu olsa da bölgeselliğin önemi devam etmektedir. Birçok vakada, sınırların askersizleştirilmesi ve ekonomik olarak serbestleştirilmesine daha yoğun sınır kanunu uygulamasının eşlik ettiği görülmektedir. Bu çerçevede jeopolitiğin aşılmadığını, dönüştüğünü söylemek daha doğru olacaktır. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nde açıkça görüldüğü gibi, karşılıklı bağımlılığın ve sınır ötesi etkileşimlerin artırılması; sınırların ekonomik olarak açılmasına ve devletlerarası askeri rekabetin düşüşüne neden olsa da devletin sınır düzenleyici varlığının yeniden genişletilmesine sebep olmaktadır. Bu eğilim, 11 Eylül sonrası, sınır güvenliğinin devraldığı sınırları, dünya siyasetinin analizinde merkez parça olarak geri getirmektedir (Andreas, 2003, s. 109).

Çok uluslu şirketler, Schengen Vizesi ve sınır geçirgenliği uygulamaları "Sınırsız dünya" söyleminin önemini artırsa da küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan yeni yöntemler aynı süreçte bulunan farklı ülke ve bölgelerde farklı şekilde görülmektedir. Algıların, sınırlarla ilgili ekonomik ve politik karar vermede önemli bir rol oynayabileceği görülmektedir. Küreselleşme genellikle savunmacı bir tepkiye neden olmakta; etnik, ulusal veya bölgesel kimlikleri güçlendirerek sınır rejimlerini kuvvetlenmektedir (Kolossoy, 2005, s. 616). Günümüz dünyasında sınırların girişkenliğiyle beraber sert sınır politikaları paradoksu oluşmaktadır. Sınırların inşası, korunması ve aşındırılması da ulusal düzene ilişkindir.

Sınır Güvenliği Yönetimi

Sınırlarla ilgili geçmiş araştırmaların ana odağı, bölgeye giriş yolu ile ilgiliyken bugünkü çalışmaların odağı, sınır rejiminin yönetimidir. Kapalı sınırlardan geçirgenliğe kadar değişen sınır ötesi etkileşim, hareket özgürlüğü sağlamaktadır. Eyalet sınırları, malların, insanların, sermayenin ve bilginin yanı sıra çevresel yayılmalara giderek daha fazla açılmaktadır (Newman,2003, s. 13-25).

Bir bölgesel varlığın tarihini anlamak için, mekânsal olarak sabitlenmiş olanın ötesine geçmek gerekmektedir. Bu çerçevede sınırlandırılan bölgenin yeniden inşası sağlanmaktadır. Bölge sınırları içinde ve dışında meydana gelen hareketlerin izlenmesi, "İç" mekânın inşası "dış" alanın güvenliğinin sağlanmasıyla bölgesel kontrol sağlanabilir. Bölgesellik bir toplumun coğrafi sınırlarının tanımı, organi-

zasyon süreçlerinin ulusallaştırılması ve insanların kontrolünü sınırlanmış yetki iddialarıyla yerine getirmesi olarak tanımlanmaktadır (Steinberg, 2009, s.468).

Sınır güvenliği, ulusal ve bölgesel güvenliğe yönelik tehdit algısının değişmesiyle fiziksel bir denetim mekanizmasının ötesine geçerek gelişen teknoloji sayesinde akıllı sınırlar oluşturmaktadır. Bu çerçevede yeni zorluklarla yalnızca asker veya polis güçlerinin kullanımıyla mücadele etmek zorlaşmaktadır. Dünyanın en güçlü orduları bile yasadışı göçe, uluslararası terörizme veya uyuşturucu ve silah trafiğine yeterince karşı koyamamaktadır. İkincil olarak, sınır ötesi akışları eski yöntemlerle kontrol altında tutma girişimlerinin, yalnızca etkisiz değil, aynı zamanda topluma ve ekonomiye de nesnel olarak zararlı olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır. Çünkü komşu devletlerle karşılıklı güven, sınır alanlarının askersizleştirilmesi ve açık sınırlara (güveniksizleştirme) dayalı yakın işbirliğinin olumlu sonuçlar yaratacağı yönünde sesler yükselmektedir. Son olarak sınır güvenliğine yönelik postmodern yaklaşımlara göre, hükümetler yerel yönetimler düzeyinde sınır ötesi işbirliğinin geliştirilmesine katkıda bulunmalıdır. Merkezi güç artık sınır bölgelerinin belirli çıkarlarını görmezden gelmemelidir. Bu nedenle, güvenlik kavramı önemli bir bölgesel boyut kazanmaktadır (Kolossoy, 2005, s. 613).

Sınır kontrolü; bölgesel erişimi kısıtlama noktasında uzun zamandır temel bir devlet faaliyetidir. Devletler her zaman vergi almak, yerli üreticileri korumak veya “istenmeyen” kişilerin ülkeye girmesini engelleyerek ülkenin güvenliğini sağlamak için sınır kontrollerinde bulunmuşlardır. Sınır kontrol önceliklerinde önemli tarihsel farklılıklar vardır. Askeri savunma ve ekonomik düzenleme geleneksel olarak merkezi sınır meseleleri olmasına rağmen, devletlerin sınır düzenleyici aygıtlarını yeniden düzenlediği yerlerde polise öncelik verilmektedir (Andreas, 2003, s.78). Kanunlar ve kurallar aracılığıyla hangi sınırların kontrol edildiği ve yönetildiği, hareketin gerçekleşmesini sağlarken aynısı, kültürel ve dini gruplar arasındaki sınırların aşılması için de geçerlidir (Newman, 2003, s.13-25).

Devletin geleneksel “düşük siyaset” statüsünden güvenliğin “yüksek siyasetine” kadar resmi olarak sınırlarla ilgili politik söylem, uluslararası diplomaside kolluk kuvvetlerinin artan önemini göstermektedir. Sınırların sürekli aşıldığı ancak hırslı bir şekilde yeniden tasarlandığı sistemde, devletin “arzu edilen” girişler için bölgesel erişimi sağlarken, ulus ötesi desteğe sahip ülkeyi tehdit eden grupların bölgesel olarak dışlanması için yenilikçi sınır güvenliği yaklaşımları geliştirilmektedir. Bölgesel dışlama aracı olarak etkinliği ne olursa olsun, sınır polisliğinin yüksek sembolik ve algısal çekiciliği muhtemelen giderek artan bir şekilde devam edecektir (Andreas, 2003, s. 87).

Küreselleşmenin etkisiyle artan terör ve organize suç faaliyetleri ülkelerin sınır politikalarında sert önlemler almasına yol açmakla beraber göçe yönelik önleyici politikalar gittikçe kısıtlayıcı bir hâl almaktadır.

Bölgesel Güvenlik Konsepti Bağlamında Sınır Güvenliği

Soğuk Savaşın bitimiyle güvenlik yaklaşımları genişlemiş ve derinleşmiştir. Güvenlik, devlet merkezli güvenlik anlayışından insan odaklı güvenlik anlayışına doğru evirilmektedir. Bu noktada sınır güvenliği çalışmalarında, devlet tek aktör olarak yer almamakta, devlet dışı aktörler de karar alma sürecini etkilemektedir.

Devlet güvenliğinden ulus kimliğinin korunmasına doğru yeni bir güvenlikleştirme süreci başlamaktadır. Bu doğrultuda güvenlikleştirme teorisinde sınırlar dost ve düşmanı ayırt eden bir çizgi şeklinde realist bir yaklaşımla tanımlanmaktadır. Güvenlikleştirme teorisi, devletin ana rolünü kabul ederken küresel aktörlerin ve yeni teknolojik gelişmelerin de ulus kimliğini korumak için sınır güvenliğinin güçlendirilmesi gerekliliği üzerinde durmaktadır (Kaya, 2013: 13). Sınır güvenliği söylemindeki değişime neden olan faktörler ile güvenlikleştirme sürecinin etkileri arasında benzerlikler görülmektedir. Bu bağlamda sınır güvenliği söylemindeki değişimler dikkate alındığında, geleneksel sınır güvenliği anlayışından uluslararası perspektifleri de içeren bir sınır güvenliği anlayışına dönüşüm meydana gelmektedir.

Aynı coğrafi bölgedeki devletlerin arasındaki tarihsel dostluk ve düşmanlıktan kaynaklı bölgesel güç mücadelelerinin küresel krizlere dönüşmesini bölgesel güvenlik kompleksi teorisi ile Buzan açıklamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım bölgesel düzeydeki güvenlik dinamiklerinin etkilerini incelemektedir (Buzan, 2015, s.160).

Buzan (2000), güvenlik kompleksinin oluşmasında etkili olan faktörleri şöyle sıralamıştır:

- i. Ülkelerin coğrafi konumlarının birbirlerine olan yakınlığı
- ii. Bölge içinde yer alan devletlerin güvenliklerinin birbirleriyle bağlantılı olması
- iii. Bölgede yer alan ülkeler arasında jeostratejik çıkarların örtüşmesi ve bu bağlamda karşılıklı güç ilişkileri ya da rekabetin bulunması
- iv. Bölge içinde yer alan ülkeler arasında komşuluk, savunma, destek, şüphe veya korku içeren güçlü ilişkilerin varlığı.

Buzan bu çalışmasında devlet merkezli güvenlik anlayışının mevcut güvenlik sorunlarını çözmekte yetersiz kaldığını belirterek farklı referans nesnelere bu hususa eklenmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bu genişletilmiş bakış açısı, güvenliğin bireyler, toplumlar, çevre, ekonomi, enerji, su kaynakları, gıda güvenliği ve hatta insan hakları dahil olmak üzere daha geniş bir yelpazedeki konuları kapsadığını vurgulamaktadır. Bu boyutların birbirine bağlılığını kabul ederek, devletler ve uluslararası topluluk, daha geniş bir güvenlik sorunu yelpazesini ele alan daha kapsamlı güvenlik politikaları geliştirebilir. Çeşitli referans nesnelere güvenlik alanına dahil edilmesi, çok boyutlu güvenlik politikalarının benimsenmesini gerektirir (Buzan, 2015, s.160). Örneğin, iklim değişikliği ve çevresel bozulmanın yarattığı tehditlerin, bölgesel istikrar ve insan refahı üzerinde

geniş kapsamlı etkileri vardır. Bu zorlukların üstesinden gelmek, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma ve sosyal dayanıklılık arasındaki karmaşık etkileşimi dikkate alan, geleneksel devlet merkezli güvenlik paradigmalarının ötesine geçen bütüncül bir yaklaşım gerektirir. Ayrıca, bireylerin çeşitli şiddet, ayrımcılık ve yoksunluk biçimlerinden korunmasını kapsayan insani güvenlik, bu genişletilmiş güvenlik anlayışının ayrılmaz bir parçasıdır. İnsan haklarının, sağlık hizmetlerine erişimin, eğitimin ve geçim fırsatlarının korunmasının sağlanması, toplumların genel güvenlik ve istikrarına önemli ölçüde katkıda bulunabilir.

Avrupa'da yaşanan entegrasyon, makro-bölgesel (ulus-üstü) kimliğin güçlenmesine ve sırasıyla dış sınırlarının bariyer işlevlerinin zayıflamasına yol açmaktadır. Bununla birlikte, ulusal kimlik yalnızca “yukarıdan” değil, özellikle “aşağıdan” yani içeriden de erozyona uğramaktadır (Kolossoy, 2005: 611). Paradoksal şekilde sermayenin küreselleşmesiyle ve ulus ötesi üretim süreçlerinin işgücü göçünün önündeki engellerin yükselmesiyle; göçmenlere ve mültecilere karşı milliyetçi ve ırkçı düşmanlığın arttığı görülmektedir. Avrupa sınır güvenliği ve göç yönetimi uygulamaları bir dizi mekansal-zamansal süreçle yerinden edilmeye maruz kalmaktadır. Avrupa Birliği vatandaşları, politikacılar ve sınır güvenliği yetkilileri ile ‘düzensiz’ göçmenler arasındaki karşılaşma her zamankinden daha dramatik hale gelmektedir (William ve Vaughan, 2015, s.149). Avrupa'nın göçü güvenlikleştirmesinin sınır güvenliği politikasında sert politikalar yürütmesine neden olmaktadır.

Bölgesel çatışmaların küresel sorunlara dönüşmesiyle birlikte sınır güvenliği konusu göç ve mülteci krizleriyle birlikte değerlendirilmektedir. Özellikle çatışma bölgelerine komşu olan ülkelerin karşılaştıkları sorunlar farklı referans nesnelerini de içine alabilecek şekilde genişlemektedir. Buzan'ın sektörel güvenlik teorisinde yer alan toplumsal güvenlik anlayışında, sosyal kurumların nasıl inşa edildikleri ve karşılaştıkları zorluklarla geçirilen değişimlerin güvenlik sorunları üzerine etkisi incelenmektedir (Birdişli ve Gören, 2018, s.16). Bu bağlamda Ortadoğu'da meydana gelen iç savaş ve çatışmalar bölgenin istikrarsızlaşmasına neden olduğu gibi artan insan hareketliliği göç konusunun küresel bir sorun haline gelmesine neden olmuştur. Türkiye'nin komşularında meydana gelen istikrarsızlıklar sınır güvenliğini tehdit etmesinin yanında kitlesel göç sorunuyla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin Yeni Sınır Güvenliği Anlayışı

Suriye, Irak, İran, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Bulgaristan ve Yunanistan ile sınırları bulunan Türkiye'nin kara sınırı 2.753 km'dir (<https://www.mfa.gov.tr/>). Sınır güvenliğinin sağlanması Millî Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Maliye ve Gümrük Bakanlığının işbirliği ile yürütülmektedir (<https://www.mevzuat.gov>). Bu çerçevede farklı aktörler koordinasyon içinde Türkiye'nin sınır güvenliğini anlayışını şekillendirmektedir.

Türkiye, en uzun kara sınırına sahip komşusu olan Suriye’de meydana gelen iç savaşın kendisi için güvenlik sorununa dönüşmesinden dolayı uyguladığı açık sınır kapı politikasını terk ederek sınır güvenliğinde sıfır tolerans politikasını yürütmeye başlamıştır. Bu politika çerçevesinde sınır yönetimi rejimi değişmiş ve yeni sınır güvenliği anlayışı hâkim olmuştur (Yeşiltaş, 2015, s.10).

Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen istikrarsızlıklar bölgede terör örgütlerinin etkinliklerinin artmasına neden olmuştur. Bu nedenle Türkiye hem sınır güvenliğini sağlamak hem de bölgede kurulmak istenen terör devletini engellemek için milli entegre sınır güvenliği politikası yürütmektedir. Bu çerçevede Türkiye sınır güvenliğini sağlamak için “Mobil Keşif Gözetleme Sistemi” kurmuştur. Sınırların güvenliğinin sağlanması için üs bölgelerinin sayısı artırılmış ayrıca kaçak geçişlere fiziki engel sağlanması amacıyla sınırlara hendek kazılmaktadır. Bu hendekler özellikle Reyhanlı, Kilis, Gaziantep ve Şanlıurfa’da görülmektedir. Ayrıca Suriye sınırının tamamı tel örgülerle çevrilidir (Yeşiltaş, 2015, s. 10). Türkiye 2022 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programının güvenlik hizmetleri başlığında belirtildiği üzere Türkiye Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi (SFGS) kapsamında kara sınırının %34’ünü kapsayan 1005 kilometresine güvenlik duvarı inşa etmiştir (2022 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı). Bu çerçevede Akıllı Sınır Güvenlik Sistemi kapsamında Hatay Suriye sınırına Yayladağ mevkiinde başlayan taşınabilir duvarlar Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerini kapsayacak şekilde yerleştirilmektedir. Türk Seddi olarak bilinen projede kaçak geçişlerin engellenmesi ve bölgenin güvenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır (<https://www.trhaber.com/gundem/>).

Türkiye yeni güvenlik anlayışıyla iç ve dış güvenliğin birbiriyle bağlantılı olması nedeniyle bölgedeki terör unsurlarının temizlenmesi için sanki ülke içerisindeymiş gibi askeri operasyonlar düzenlemektedir. Bu askeri harekâtların iki önemli etkisi bu çalışmada incelenecektir. İlk olarak Türkiye’nin yaptığı askeri operasyonlardan rahatsız olan ülkelerin silah temini noktasında Türkiye’ye kısıtlamalar getirmesine karşı Türkiye yerli silah ve teçhizat üretimine başlamış ve dışarıya bağımlı görüntüsünü tersine çevirmeyi başarmıştır. İkinci olarak geleneksel sınır güvenliğinin aksine yalnızca devleti merkeze alan bakış açısının yerine toplumu ve bireyi de önceleyen bir anlayış geliştirmek adına Türkiye askeri operasyonlar sonrasında oluşturduğu güvenli bölgelerde eğitim, sağlık ve asayiş sağlayan politikalar yürütmektedir.

Milli Sanayileşme Hamlesi

Türkiye’nin güney sınırında meydana gelen karışıklıklar özellikle Irak ve Suriye’de sarsılan devlet otoritesi terör örgütlerinin bölgedeki etkinliklerinin artmasına neden olmuştur. Türkiye güvenliğine yönelik tehditleri kaynağında durdurabilmek ve bu bağlamda sınırlarının ötesinde güvenli bir koridorun oluşmasını sağlamak için sınır ötesi harekâtlar düzenlemektedir. Söz konusu harekâtlardan

başta bölgedeki terör örgütlerini kullanan vesayetçi devletler olmak üzere bazı çevrelerin rahatsız olduğu görülmüştür. Bu süreçte Türkiye'ye engel olabilmek için izlenen yöntemlerden biri de silah ambargosu kararları olmuştur. Ancak bu tür engel olma girişimleri Türkiye'nin milli savunma sanayi hamlesine neden olarak beklenmeyen bir sonuç doğurmuştur.

Suriye iç savaşı sonrası sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla savunma sistemlerinde yaşanan millileştirme hareketi önemli bir dönemin başlangıcıdır. Özellikle dışa bağımlı olunan silah satışlarında yabancı ülkelerin politik kararlar alarak ambargo ve kısıtlamalara gitmesi sınır ötesi harekâtların yapılması noktasında sorun teşkil etmekteydi. Ancak savunma sanayinin millileştirilmesiyle üretilen milli silah ve sistemler hem sınır güvenliğinin korunması hem de dışa bağımlılığın azaltılmasında önem arz etmektedir.

Güvenleştirilmiş sınır anlayışı çerçevesinde yapay zekâ yöntemleri sınır güvenliğinin sağlanmasında kullanılmaktadır (Şahiner vd., 2021,s. 83-95). Sınır güvenliğinin sağlanması noktasında yerli mühendisler tarafından geliştirilen yazılımlar günümüzde etkin konumdadır. İnsanlı ve insansız hava araçları sınır güvenliğinin sağlanmasında kilit rol oynamaktadır. Bu çerçevede akıllı sınır güvenlik sistemleri sınır hattında meydana gelebilecek en küçük hareketlilikleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca Türk silahlı kuvvetleri sınır hattının korunması için “zeplin” kullanılmasını planlamaktadır. ASELSAN tarafından geliştirilen insansız balon sistemleri, sınırı ve sınır karakollarının korunmasında etkili olacak erken uyarı sistemini de içermektedir (<https://www.msb.gov.tr/>).

Düz bir sınır çizgisi dâhilinde olmayan sarp kayalıklı, derin vadili olan sınır bölgelerinin korunması için gelişmiş koruma sistemlerine gereksinim duyulmaktadır. Sorunun çözümü noktasında yapay zekâ nesneleri algılayabilmekte ve izinsiz girişleri tespit edebilmektedir (Şahiner vd. 2021: 83-95). Sınır ihlali yaşandığı durumlarda İHA'lar hedefin tespiti noktasında önemli bir yere sahiptir. İHA'lar düşük irtifada sabit bir kameranın görüntüsünden çok daha fazlasını izleyebildiği gibi bir insanın devriye gezebileceği alandan çok daha fazlasını kontrolü altında tutabilmektedir. İHA'ların yapay zekâ teknolojisiyle saptanan hedef yok etme gücü bulunan SİHA'lar ile birleşince terör unsurlarına düzenlenen operasyonlarda önemli başarılarla imza atılmaktadır (Şahiner vd., 2021,s. 83-95) .

Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar Türk ordusunun gerçekleştirmiş olduğu Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Bahar Kalkanı harekâtları ile Pençe operasyonlarının başarılarıyla birlikte Libya ve Azerbaycan'la yapılan askeri eğitim iş birliğinin Türkiye'nin savunma sanayisindeki yerini ortaya koyduğunu belirtmektedir (<https://kriterdergi.com>). TSK ile birlikte geliştirilen İHA sistemlerinin ihraç edildiği ülkeler arasında Azerbaycan, Katar, Libya, Ukrayna, Polonya, Kırgızistan, Türkmenistan, Fas bulunmaktadır (<https://www.aa.com.tr>). Bu durumda sadece silah ithal eden bir ülke konumundan ihraç eden bir konuma geçen Türkiye, uluslararası alanda daha önemli bir aktör haline gelmektedir. Özellikle son zamanlarda yapılan İHA ve SİHA'lar sayesinde operasyonel başarı sağlandı-

ğı gibi yurt dışına ihraç edilmesiyle ekonomik katkı da sağlamaktadır. 2020 yılı itibarıyla Türkiye'nin Savunma sanayisindeki yerlilik oranı yüzde 69' a çıkmış durumdadır(2022 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı). Sınır güvenliğinin sağlanması tespit, engelleme ve caydırıcılık olarak üç temel fonksiyonda ortaya çıkmaktadır (Nelson vd., 2010, s.4). İlk olarak tespit ve engelleme noktasında özellikle Türkiye geliştirdiği Akıllı Sınır Güvenlik Sistemi çerçevesinde gözetleme kulesi, devriye yolu, hudut birlikleriyle sınırda meydana gelebilecek hareketliliğin tespiti ve engellenmesi için çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca termal kameralar ve insansız hava araçları yoluyla (İHA) sınır hattında güvenliğin sağlanması için çalışmaktadır. Caydırıcılık noktasında ise düzenlenen sınır ötesi harekâtlar karşımıza çıkmaktadır. Türkiye terörden arındırdığı bölgelerin tekrar istikrara kavuşabilmesi için ise güvenli bölgeler oluşturmaktadır.

Güvenli Bölge

Türkiye'nin düzenlemekte olduğu sınır ötesi harekâtlar sınır güvenliğinin caydırıcılık fonksiyonunu yerine getirmektedir. Türkiye başlattığı sınır ötesi harekâtlar ile güney sınırında güvenli bölge oluşturmak istemektedir. Böylece hem devlet otoritesinin bulunmadığı yerlerde artan terör unsurlarına son vermeyi hem de güvenli bölgeler oluşturarak sığınmacıların geri dönüşlerini sağlamayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda Türkiye düzenlediği sınır ötesi harekâtlar ile Suriye sorunu noktasında elini güçlendirmek istemektedir.

Türkiye sınır güvenliğini sağlamak amacıyla ilk olarak 2016 yılında Fırat Kalkanı harekâtını düzenlemiştir. Bu harekât ile TSK, sınır hattında bulunan İŞİD güçlerini temizlemiştir. Fırat Kalkanı Harekâtı sonrasında 2018 yılında Zeytin Dalı Harekâtı, 2019 yılında Barış Pınarı Harekâtı ve 2020 yılında İdlib'de ise Bahar Kalkanı Harekâtı düzenlenmiştir. Bölgenin PKK/YPG unsurlarından temizlenmesi ve güvenli bölge oluşumunun sağlanması amacıyla düzenlenen harekâtlar Türkiye'nin sınır güvenliği yönetiminde önemli bir aşamayı oluşturmaktadır (<https://www.msb.gov.tr/>).

Ayrıca Türkiye bu harekâtlar ile sınır güvenliğini sağladığı gibi istikrarsız olan bölgeye eğitim, sağlık gibi alanlarda yatırımlarda bulunmuştur. Bu yatırımların öncelikli amaçları sınır ötesinde istikrarı sağlayarak güvenliği yeniden tesis etmektir. Böylece Türkiye sınır ötesinde düzen ve istikrarı yeniden tesis ederek Türkiye'dengelen sığınmacıların güvenli bölgelere yerleştirilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede Ankara, ülkesinde misafir ettiği sığınmacıların uygun koşullar oluştuğunda ülkelerine dönmelerini hedeflemiştir. Yapılan harekâtlar sonrasında Türkiye'ye yönelik terör olaylarında azalma meydana geldiği gibi sığınmacılar bu bölgelerde karşılanarak olası insan hareketlilikleri kontrol altına alınmıştır.

Sınır güvenliğinin sağlanmasında alınan tedbirler kaçakçılığın önlenmesinde de etkili olmaktadır. Uyuşturucu, silah ticareti ve göçmen kaçakçılığı gibi terör gruplarının gelir kaynakları haline gelen kaçakçılık türleriyle mücadele edilmek-

tedir. 2023 verilerine göre uyuşturucu kaçakçılığında yakalanan malların toplam değeri 6.492.568.645 TL'dir (<https://ticaret.gov.tr/data/>). Özellikle son dönemde alınan tedbirler kaçakçılıkla mücadelede alınan başarıyı artırmaktadır.

Sonuç

Sınırlar devletleri birbirlerinden ayıran maddi bir yanının olmasıyla beraber aynı zamanda sembolik olarak da öneme sahiptir. Uluslararası ulaşımdaki ve telekomünikasyon ağlarında meydana gelen gelişmeler ekonomik alanı değiştirerek ülkeler içindeki bölgesel zıtlıkları derinleştirmekte, aynı zamanda iç sınırların bariyer işlevlerinin büyümesine neden olmaktadır. Bu durum uluslararası ve ulusal çizgiler arasındaki farkı bulanıklaştırmaktadır. Küreselleşme eğilimi bölgesel sınırlarda yer alan devlet merkezli dünyanın sona erme sürecinin en uç noktasını işaret etmektedir. Küresel politik ekonomide sınırlar önemsizdir; ancak sermaye ile birlikte sorunların sınır ötesine taşınması, güvenlik anlayışında değişimleri de beraberinde getirmektedir. Bu değişim, güvensizlikleri de üretmeye devam etmektedir. Sınırlardan geçen kişilerin insan olarak değil de bir algoritma olarak düşünülmesi birçok insanlık dışı muamelenin uygulanmasına yol açmaktadır.

Eleştirel güvenlik yaklaşımlarının sınır güvenliğine katkılarıyla devlet merkezli anlayışın hâkimiyetinin sorgulanmasına yol açmıştır. Bu noktada devlet dışı aktörlerin de sınır güvenliğine etkileri üzerinde durulmaktadır. Çünkü yeni sınır güvenliği anlayışı, tehditleri durdurmak için coğrafi olarak sabit ve güçlendirilmiş sınır hattının aşıldığını, tehditlerin belirsiz olduğunu vurgulamaktadır.

Geleneksel araçların sınır güvenliğini sağlama noktasında yetersiz kalması, teknolojik gelişmelerde meydana gelen dönüşümler, sınır güvenliği anlayışında değişimleri beraberinde getirmektedir. Yeni sınır güvenliği anlayışı, küreselleşmeyle birlikte tehditlerin sadece somut sınır hatlarının korunmasıyla durdurulamayacağını; yeni tehditlerin belirsiz ve tek merkezden idare edilmeyen şekilde ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Devletlerin yanında devlet dışı aktörlerin varlığını kabul ederek düşmanın durdurulması noktasında birlikte hareket edilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Değişen güvenlik anlayışında ön plana çıkan akıllı sınırlar, etkili risk analizi yaparak gümrük denetiminde etkinliği artırmayı ve uluslararası ticareti de kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Savaşların ve çatışmaların yoğunluklu yaşandığı günümüzde sınır güvenliği kavramının öneminin artarak devam edeceği görülmektedir.

Ortadoğu'da Arap Halk Hareketleriyle bölgede başlayan istikrarsızlık büyük güçlerin vekâlet savaşı alanı haline gelmesiyle Türkiye çatışmaların ortasında kalmıştır. Özellikle sınırında kurulmaya çalışılan terör devletinin engellenmesi ve bölgenin istikrarın sağlanması adına sınır güvenliğini geniş çerçeveden ele alınması gerekmektedir. Bu noktada sınırın korunmasını hem fiziksel olarak sağlanırken sınır ötesi harekâtlar ile de bölge terör unsurlarından temizlenmektedir.

Özellikle savunma sanayide meydana gelen millileşme hamlesi Türkiye'nin milli sınır güvenliğini sağlanması noktasında önem arz etmektedir. Türkiye'nin hem transit geçiş olması hem de kaynak ülke konumuna gelmesi stratejik önemini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle Suriye'de başlayan iç savaş ile başlayan insan hareketliliği Türkiye'nin geniş kapsamlı sınır güvenliği anlayışını geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla birçok bölgesel güvenlik tehdidiyle karşı karşıya olan önemli bir ülkedir. Sınırlarının güvenliği, Türkiye'nin iç istikrarını ve ulusal güvenliğini sağlamada hayati bir öneme sahiptir. Türkiye'nin sınır güvenliğini sağlamak için istihbarat ve bilgi paylaşımı büyük önem taşımaktadır. Ulusal güvenlik birimleri arasında etkin bir istihbarat paylaşımı ağı kurulmalı ve uluslararası işbirliği teşvik edilmelidir. İstihbaratın zamanında ve doğru bir şekilde elde edilmesi, sınıra yönelik tehditlerin tespit edilmesi ve önlenmesi açısından kritik bir faktördür.

Devletin savunma ve güvenlik sistemlerinde başarı elde edebilmesi için teknolojik ilerlemeleri yakından takip etmesi gerekmektedir. Sınır güvenliğinde yapay zekânın kullanılması için gerekli alt yapının kurulması ve devletin araştırmacılara vereceği destekler ile yapay zekâ yönetişiminin sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda Milli Savunma Bakanlığı Twitter üzerinden yaptığı paylaşımında Türkiye'nin sınır fiziki güvenlik sistemlerinin insan yoğunluklu güvenlik sistemleri yerini teknoloji yoğunluklu güvenlik sistemlerine bıraktığını açıklamıştır. Bu çerçevede yüksek çözünürlüklü kameralar, termal görüntüleme sistemleri, radarlar, insansız hava araçları ve sınır koruma sistemleri gibi teknolojik altyapılar sınır bölgelerinde kullanılmalıdır. Bu teknolojik araçlar, sınıra yaklaşan tehditleri tespit etmek, izlemek ve hızlı bir şekilde müdahale etmek için kullanılabilir. Sınır bölgelerindeki güvenlik kapasitesinin artırılması da önemli bir stratejidir. Sınır birliklerinin sayısı, eğitimi ve donanımı güçlendirilmelidir. Bu, sınır bölgelerinde daha etkin ve hızlı müdahale yeteneği sağlayacaktır. Ayrıca, sınır kontrol noktalarının modernizasyonu ve altyapı iyileştirmeleri de sınırdaki güvenliği artırmaya yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Alesina, Alberto and Bryony Reich. (2015). Nation-building. Working paper, Department of Economics, Harvard University.
- Agnew, J. (2008). Borders on The Mind: Re-Framing Border Thinking. *Ethics & Global Politics*, 1(4).
- Agnew, J. (2007). No Borders, No Nations: Making Greece in Macedonia. *Annals of the Association of American Geographers*, Cilt. 97 (2): 398–422.
- Andreas, P. (2003). Redrawing the Line: Borders and Security in the Twenty-First Century, *International Security*, 2003, Cilt 28, No. 2 (Fall, 2003), 78-111.

- Anderson, M. (1999). *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*. Oxford: Polity.
- Akengin, H.(2010). *Siyasi Coğrafya: İnsan ve Mekân Yönetimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Altınpınar, M. (2018). Sınırsız Güvenlik , *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, Yıl: 20, Cilt: 20, Sayı: 1.
- Baysal, Karakaş, Sula; (2019).“Uluslararası Siyaset Sosyolojisi Ve Güvenlik: Küresel Terörizm, Sınır Güvenliği Ve Vatandaşlık Örnekleri”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 74, No. 4, 2019, s. 1203 – 1231.
- Bigo, Didier (2008). “International Political Sociology”, Williams, Paul D. (Der.), *Security Studies: An Introduction* (Londra: Routledge): 120-134.
- Birdişili, F., Gören, M. (2018). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi Bağlamında Türkiye-İran Arasında Göç ve Sınır Güvenliği, *İran Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 11-38.
- Boucher, Karine Côté; Infantino Federica; Salter, M. (2014). *Border Security As Practice: An Agenda for Research*, *Security Dialogue* 2014, Cilt 45(3) 195 –208.
- Buzan, B. Weaver, O. (2000). *Regions and Powers The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Caparini ve Marenin.(2006). *Borders and Security Governance: Managing Borders in a Globalised World*, Zurich, Lit Verlag.
- Demir, S. (2018). Türkiye'nin Sınır Güvenliğinin Terörle Mücadeleye Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Deniz, T. (2020), “Sınırsız Dünya” söylemleri altında sınırlar, sınır güvenliği ve sınır insanları. *Doğu Coğrafya Dergisi* 25(44), 235-252.
- Ergan, U. (2021). İşte Erdoğan'ın Bahsettiği Duvar: Tam 1040 Kilometre Göç Seddi. *Hürriyet Gazetesi*. Erişim: 12.12.2021, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/isterdoganin-bahsettiği-duvar-tam>.
- Farinelli, Franco. (2000), Friedrich Ratzel and the nature of (political) geography, *Political Geography* 19 (2000) 943–955.
- Hudson, A. (1998). *Beyond The Borders: Globalisation, Sovereignty And Extra Territoriality*, Published in *Geopolitics* (1998), Cilt 3, Sayı 1.89-105.
- Huysmans, Jef (2000). “The European Union and the Securitization of Migration”, *JCMS Journal of Common Market Studies*.
- Linz, Juan. (1993). “State Building and Nation Building”, *European Review*, Cilt. 1, Sayı 4, 355-369.
- Taylor, P. J. (1985). *Political Geography: World Economy, Nation-State and Locality*. London: Longman.
- Taylor, P. J.(2003). *The State as Container: Territoriality in the Modern World-System*”, *State/Space. A Reader*, Neil Brenner.
- Ó Tuathail, G.(1998). *Postmodern geopolitics? The modern geopolitical imagination and beyond*, *Rethinking Geopolitics*, Routledge,
- Okhonmina, Stephen (2010). *States without Borders: Westphalia Territoriality under Threat*, *J Soc Sci*, 24(3): 177-182.
- Kaya, Ahmet, (2013).Sınır Güvenliği Paradigmalarındaki Değişim Ve Türkiye'nin Sınır Güvenliği Yapısının Analizi, *Uluslararası Güvenlik Ve Terörizm Dergisi*,

- Kolossov, V. (2005). Border Studies: Changing Perspectives and Theoretical Approaches, *Geopolitics*, 10: 4, 606-632.
- McDougall, A.; Valentine L. (2004). Sovereign survival: Borders as issues, *Journal of Borderlands Studies*, 19:1, 23-35.
- Migdal, J. S. (Ed.). (2004). *Boundaries and Belonging: States and Societies in the Struggle to Shape Identities and Local Practices*. Cambridge: Cambridge University Press
- Newman, D. (2003). On borders and power: A theoretical framework, *Journal of Borderlands Studies*, 18:1, 13-25.
- Paasi, A. (2005), Border studies on the move (review article). *Geopolitics*, Sayı10, 816-823.
- Prescott, (1965), *The Geography of Frontiers and Boundaries*, Routledge.
- Steinberg, Philip E. (2009). Sovereignty, Territory, and the Mapping of Mobility: A View from the Outside, *Annals of the Association of American Geographers*, 99:3, 467-495.
- Şahiner, M. K. , Ayhan, E; Önder, M. (2021). Yeni Sınır Güvenliği Anlayışında Yapay Zekâ Yönetişimi: Fırsatlar ve Tehditler, *Ulusa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi* 5 (2) , 83-95.
- Villanueva, J, Kidokoro, T, Seta F. (2021). A Governance Theory for Cross-Border Regions: Identifying Principles and Processes with Grounded Theory, *Journal of Borderlands Studies*.
- Walters, William (2010). "Migration and Security", Burgess, J. P. (Der.), *The Handbook of New Security Studies*, Routledge.
- Williams, Vaughan, N. (2015). *Europe's Border Crisis Biopolitical Security and Beyond*, Oxford University Press.
- <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/gocun-onlenmesi-icin-turkiyenin-kara-sinirlarinin-yuzde-34une-guvenlik-duvari-oruldu/2403013>.
- <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriye-ve-irak-sinirinda-330-kilometre-moduler-beton-duvar-oruldu/726939>.
- <https://www.icisleri.gov.tr/illeridairesi/sinir-yonetimi-dis-iliskiler-ve-proje-daire-baskanligi>.
- <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiyenin-kara-sinirlarinin-yuzde-34une-guvenlik-duvari-oruldu-620327.html>.
- <https://twitter.com/tcsavunma/status/1642556894626586626?s=48>.
- <https://www.msb.gov.tr/>.